

ЗАТВЕРДЖЕНО

Директор
Державного науково-методичного
центру змісту культурно-мистецької
освіти

М.М. Бриль

2020 р.

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ЗМІСТУ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Методика та практика роботи з хором

Навчальна програма
для профільних закладів мистецької освіти

Київ – 2020

Укладач:

Ю. В. Пучко-Колесник

викладач хорового відділу Київської середньої спеціалізованої школи-інтернату ім. М.В. Лисенка, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, доцент кафедри хорового диригування Національної музичної академії ім. П. І. Чайковського, кандидат мистецтвознавства, заслужений діяч мистецтв України

Рецензенти:

О. М. Кошман

завідувач диригентсько-хорового відділу Харківської середньої спеціалізованої музичної школи-інтернату, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, заслужений діяч мистецтв України

О. М. Кузуб

завідувачка відділом хорового диригування Одеської середньої спеціалізованої музичної школи-інтернату імені професора П. С. Столярського, спеціаліст вищої категорії, старший викладач

Відповідальна
за випуск:

В. М. Зінченко

Рекомендовано

на засіданні диригентсько-хорового відділу Київської середньої спеціалізованої школи-інтернату ім. М.В. Лисенка,
(протокол № 03 від 09 січня 2020 р.)

© Пучко-Колесник Ю. В., 2020 р.

© Державний науково-методичний центр
змісту культурно-мистецької освіти, 2020 р.

Загальний обсяг курсу - 140 годин;
 Практичних - 80 годин
 Самостійних - 60 годин
 Проміжна атестація - 1 семестр 10 та 11 класів
 Підсумкова атестація (екзамен) - 2 семестр 10 та 11 класів

Опис навчальної дисципліни
«МЕТОДИКА ТА ПРАКТИКА РОБОТИ З ХОРОМ»

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
	02 «Культура і Мистецтво»	Дисципліна професійно-практичної підготовки
	025 «Музичне мистецтво»	
	Спеціалізація: «Хорове диригування»	Рік підготовки: 10 -11 класи
		Семестри: 1, 2
Індивідуальне науково-дослідне завдання: –		Теоретичні, лекційні –
Загальна кількість годин: 140		Практичні: 80
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 1,53		Освітній ступінь: -
		Вид контролю: Проміжна атестація, підсумкова атестація /екзамен/) – 2 проміжна атестація – 1-й семестр; підсумкова атестація /екзамен/- 2-й семестр

Пояснювальна записка

Необхідною умовою високого професійного рівня майстерності майбутніх диригентів-хормейстерів є вивчення всіх теоретико-методологічних напрямків курсу «Методика та практика роботи з хором». Він є однією з найважливіших профілюючих дисциплін диригентсько-хорового циклу.

Творча стратегія та освітня спрямованість даного курсу спрямована на формування творчої особистості, рівень фахової компетентності в царині виконавської й викладацької діяльності майбутнього диригента-хормейстера відповідає запитам сучасного мистецького простору, вимогам середньої спеціалізованої школи мистецького напрямку.

Творчо-освітня модель курсу «Методика та практика роботи з хором» передбачає вивчення базових основ методики роботи з хором у диригентському мистецтві. Такий підхід, заснований на глибоко професійних практичних засадах, дає можливість уникнути прогалин у формуванні творчої особистості учня, забезпечити навчальний процес відповідно до актуальних вимог музично-мистецької практики та спрямований на формування комплексу спеціальних знань, необхідних професійних вмінь та навичок майбутніх хорових диригентів, а також розвиток і вдосконалення особистісних професійних компетентностей (виконавських, педагогічних, просвітницьких, організаційних, освітньо-комунікативних тощо), що гарантують ефективність практичної професійної діяльності в галузі музичної освіти та науки.

Вивчаючи курс «Методика та практика роботи з хором», учень хорового відділу КССМШ імені М.В. Лисенка опановує основи хорової виконавської культури на належному фаховому рівні, отримує багатосторонні практичні знання в області хорової справи, навчається принципам хормейстерської роботи та вмінню орієнтуватися в творчо-виконавських напрямках хорових колективів, знайомиться з різними формами сценічного втілення хорової спадщини, пізнає аналітичні та

практичні стратегії музичної інтерпретації хорового мистецтва, навчається узагальнювати та обґрунтовувати проблеми у сфері хорового музичного мистецтва, методи та методики застосування теоретичних знань та навичок в процесі практичної педагогічної та виконавської діяльності.

Головне у вивченні курсу – оволодіння практичними навичками диригента-хормейстера при безпосередній роботі з хоровим колективом.

Успішному виконанню завдань сприятиме засвоєння саме практичного матеріалу курсу, а також самостійне – з вивчення навчально-методичної літератури. У процесі самопідготовки учням необхідно вивчати спеціальну та додаткову літературу для більш повного освоєння тематики курсу.

Курс «Методика та практика роботи з хором» проводиться на базі хорового колективу учнів старших класів диригентсько-хорового відділу КССМШ імені М.В. Лисенка.

Дисципліна «Методика та практика роботи КССМШ імені М.В. Лисенка з хором» є однією з основних компонент випускного Державного іспиту диригентів-хормейстерів.

Метою дисципліни є освоєння учнем накопиченого досвіду в галузі методики та практики роботи з хоровим колективом, підготовка випускників КССМШ імені М.В. Лисенка до самостійної практичної діяльності в якості хормейстерів.

Предметом даного курсу є теоретичне і методичне узагальнення досвіду хорової творчості, виконавства, їх застосування на практиці. В процесі навчання розглядаються питання методики роботи з хором.

Завдання курсу «Методика та практика роботи з хором»:

- показати на практиці значення хорового співу в системі музичного виховання школярів, розкрити цілі і завдання вокально-хорового виховання, його форми;

- ознайомити з художньо-понятійним апаратом методики роботи з хором, особливостями її практичного застосування, дати уявлення про характерні властивості хорознавчого аналізу;
- ознайомити з основними принципами практичної роботи з хором, їх відбиттям у виконавській діяльності, з закономірностями, засобами художньо-виконавської творчості в колективі; вокально-хоровими технологіями, специфікою їх застосування в системі хорової освіти;
- охарактеризувати структуру, тип, вид колективу, його вокальну організацію, жанр хорового виконання;
- проаналізувати зміст, особливості виконавського процесу в хорі; розкрити систему принципів, що визначають його художнє управління; охарактеризувати художньо-управлінські функції диригента хору;
- ознайомити зі структурою, функціями голосового апарату, особливостями його діяльності, з гігієною співочого голосу, можливостями дитячих голосів, основними установками вокального виховання дітей;
- розкрити напрямки методики вокально-хорової роботи з дитячими колективами.

Учні повинні знати принципи складання концертних програм, складання репетиційного плану роботи з колективом, володіти методами аналізу хорової партитури, ознайомитися з основними положеннями охорони і гігієни дитячого голосу.

Основні завдання курсу визначені необхідністю сформувати в учнів відділу хорового диригування наступні **компетентності**.

Загальні:

1. Здатність розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
2. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

3. Здатність до розв'язання проблем.
4. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
5. Здатність до міжособистісної взаємодії.
6. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
7. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
8. Здатність працювати самостійно, виявляти ініціативу та лідерські якості.
9. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

Фахові:

1. Здатність практичного освоєння репертуару, репетиційної роботи та концертних виступів.
2. Вміння демонструвати достатній рівень виконавської диригентської майстерності та спроможність до її вдосконалення через застосування відповідних практичних і репетиційних методик.
3. Вміння створювати та реалізовувати художні концепції у виконавській діяльності хорового диригента, аргументовані знанням музичних стилів різних епох та володінням техніками, прийомами та виконавськими методиками.
4. Здатність розуміти базові теоретичні та практичні закономірності музичного мистецтва, усвідомлювати його художньо-естетичну природу.
5. Здатність використовувати знання про основні закономірності й сучасні досягнення у методології та методиці музичного мистецтва.
6. Знання базової хорової методичної літератури та нотного репертуару для хору.

7. Вміння здійснювати диригентську діяльність на базі професійних знань та навичок керівництва музичним колективом, репетиційної роботи та концертних виступів.
8. Здатність розуміти основні шляхи інтерпретації художнього образу у диригентській, педагогічній діяльності.
9. Здатність оперувати професійною термінологією в сфері методики та практики роботи з хором.
10. Вміння оперативно застосовувати знання, вміння та навички у практичній роботі в хоровому класі для забезпечення освітнього процесу в початкових та середніх музичних навчальних закладах.
11. Вміння самостійно працювати з методичною літературою як засобом формування власного професійного досвіду.
12. Вміння демонструвати базові навички комунікацій, вміння організувати діяльність у професійній сфері.
13. Вміння сприймати новітні концепції в сфері методики та практики роботи з хором та свідомо поєднувати інновації з усталеними вітчизняними та світовими традиціями.

Програмні очікувані результати навчання

Учень повинен:

1. Володіти на достатньому професійному рівні методами та навичками практичної роботи з хором під час репетиційної роботи та концертного виконання.
2. Демонструвати на достатньому професійному рівні володіння методиками та практичними навиками у виконавській діяльності хорового диригента (артиста, соліста, хормейстера), знання музичних стилів та репертуару, особливості виконавської інтерпретації хорових творів.

3. Застосовувати на практиці достатнє вміння аналізувати хоровий репертуар з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту.
4. Відтворювати практично на достатньому професійному рівні драматургічну концепцію музичного твору, створювати його художню інтерпретацію у диригентсько-хоровому виконавстві.
5. Під час практики з хором винаходити можливі шляхи вирішення виконавських проблем, відтворювати емоційно-образний зміст музичного твору, створювати інтерпретацію музичного твору, його художній образ за допомогою комплексу музично-виражальних засобів.
6. Володіти на практиці методами опрацювання аналізу музичного репертуару для хору, прочитанням і розшифровкою авторського (редакторського) нотного тексту.
7. Демонструвати на практиці методичні навички роботи з хором для жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору в процесі створення виконавських інтерпретацій.
8. Володіти термінологією методики роботи з хором.
9. Використовувати на достатньому професійному рівні методи та прийоми організації та управління репетиційним і концертним процесом в хоровому колективі.

У результаті вивчення курсу «Методика та практика роботи з хором» в єдності з іншими диригентсько-хоровими циклами

Учень повинен знати:

- спеціальну, навчально-методичну та дослідницьку літературу з питань методики роботи з хором, методичні системи, художньо-педагогічні принципи роботи з хором;
- принципи виконавського аналізу хорової партитури;

- загальні принципи хормейстерської роботи з різними типами хорових колективів,
- засоби досягнення виразності звучання хорового колективу;
- методи організації і управління репетиційним і концертним процесом;
- основи психології музичної творчості;
- специфіку роботи над звучністю хору (їх вікові, психо-фізіологічні, емоційні особливості);
- будову голосового апарату, особливості його функціонування в мові та співі; технологічні та фізіологічні основи вокальної техніки;
- правила охорони та гігієни співочого голосу.

Учень повинен вміти:

- грамотно аналізувати хорову партитуру, скласти план репетиційної роботи з хором, готувати словесний коментар до виконуваних творів;
- виконувати теоретичний і виконавський аналіз хорового твору, застосовувати теоретичні знання в процесі виконавського аналізу і пошуку виконавської інтерпретації;
- ескізно розучити з хоровими партіями та хоровим колективом нескладний твір з супроводом і без нього, прогнозувати можливі труднощі у засвоєнні співаками музичного твору, вибирати методи їх подолання;
- працювати над виразністю виконання, якістю співочого звуку, ансамблем, строем і т.ін., володіти методами репетиційної роботи;
- скласти вокальне розспівування для хору різного рівня підготовки;
- самостійно працювати над хоровою партитурою;
- здійснювати організаційно-управлінську роботу в хоровому колективі;
- використовувати методи психологічної та педагогічної діагностики для вирішення різних професійних завдань;

- працювати зі спеціальною літературою в галузі хорового мистецтва, науки і суміжних видів мистецтва, користуватися професійними поняттями і термінологією;
- володіти комунікативними навичками, досвідом підготовки до репетиції і умінням планування репетиційної роботи з хором, професійними навичками диригування хором, уявленнями про характер інтерпретації творів різних стилів, навичками вокально-хорової роботи над диханням, строем, ансамблем, нюансами, дикцією і артикуляцією в репетиційному процесі;
- володіти прийомами мануальної техніки, методиками формування і розвитку виконавських навичок хорового колективу, стійкими уявленнями про характер інтерпретації творів різних стилів і жанрів;
- здійснювати підбір репертуару для концертних програм та інших мистецьких заходів;
- аналізувати і піддавати критичному розбору процес виконання хорового твору; вміти проводити порівняльний аналіз різних виконавських інтерпретацій, вибудовувати концепцію і драматургію хорового твору;
- здійснювати організаційно-управлінську роботу в хоровому колективі;
- здійснювати роботу, пов'язану з проведенням мистецьких заходів (фестивалів, конкурсів, авторських вечорів, ювілейних заходів).

Учень повинен володіти:

- професійною лексикою (термінологією);
- понятійним апаратом методики роботи з хором;
- методикою виконавського аналізу хорової партитури;
- методами і навичками роботи з хором;
- навичками спілкування з виконавцями-учнями старших класів диригентсько-хорового відділу школи.

Місце курсу в загальній системі підготовки фахівців КССМШ імені М.В. Лисенка. Методика та практика роботи з хором є невід'ємною частиною музичного виховання майбутніх хормейстерів, служить важливим засобом зростання музичної та загальної культури, формує естетичне світогляд, художні смаки.

Курс «Методика та практика роботи з хором» дає практичні знання основ хорового мистецтва, допомагає більш усвідомленому та інтенсивному освоєнню профільюючих дисциплін: клас хорового диригування, читання хорових партитур, хорового класу, хорової літератури, хорознавства, аналізу музичних творів, постановки голосу та ін.

Зміст курсу «Методика та практика роботи з хором» є частиною системи диригентсько-хорової підготовки майбутніх хормейстерів, дисципліна покликана формувати в учнів не тільки систему спеціальних практичних знань, умінь і навичок, що дозволяють активно збагачувати і розширювати досвід музично-творчої діяльності, а й сприяти поглибленню відомостей, отриманих на інших предметах та в класах індивідуальних занять з фаху, хорового класу, читання хорових партитур, постановки голосу, фортепіано, хорової літератури, хорознавства, гармонії, сольфеджіо та ін.

На заняттях застосовуються різноманітні практичні форми вивчення навчального матеріалу, зокрема, практична робота з хором учнів старших класів диригентсько-хорового відділу школи. Також на заняттях бажано використовувати аудіо та відеозаписи виступів хорових колективів, по можливості практикувати спільні відвідування хорових концертів з подальшим аналізом почутого, аналіз власних концертних виступів учнівського хорового колективу.

Мета практичних занять - отримати практичні навички хормейстерської роботи майбутнього диригента, засвоїти на практиці

теоретичні знання, оволодіти практичною діяльністю диригента-хормейстера безпосередньо з фаховим інструментом - хором колективом.

Методичні вказівки з вивчення дисципліни

Форми практичних занять:

- відвідування хорового колективу учнів старших класів з подальшим розбором ходу репетицій;
- аналіз хорових партитур з подальшою демонстрацією їх в класі;
- вивчення й аналіз спеціальної хорознавчої літератури;
- настройка та розспівування хору: метод хормейстерської роботи над акапельними творами виключно під камертон, що сприяє та розвиває хоровий слух, як хормейстера так і виконавців, налаштовуючи виконавців на інтонаційне відчуття нетемперованого строю;
- підбір розспівувань і вокально-хорових вправ, демонстрація їх в аудиторії голосом під камертон в різних тональностях;
- робота над співочим диханням, атакою звуку, вирівнюванням регістрів співочих голосів;
- формування елементів хорової звучності: основні прийоми роботи над хоровим ансамблем, робота над хоровим строем, над дикцією та орфоєпією в хорі;
- робота над репертуаром хору: основні принципи формування репертуару;
- попередня робота диригента з літературно-музичним матеріалом хорового твору, репетиційний процес у хорі, робота над агогікою, динамікою, артикуляцією - основними засобами виконавської виразності;
- вивчення можливостей концертно-виконавської діяльності хору: складання концертної програми хору, підготовка хору до концертного виступу, розташування хору на репетиції та концертному майданчику та ін.

- перегляд фільмів про роботу видатних диригентів;
- прослуховування записів із найкращими зразками хорового виконавства (бажано з дослідженням по партитурі).

Практичні завдання з «Методики та практики роботи з хором» спрямовані на засвоєння та закріплення ряду навичок, необхідних майбутньому хормейстеру в роботі з хором. Вони полягають в наступному:

1. Показ голосом, або на фортепіано по тонах хроматичної гама вгору і вниз - з використанням найпростіших вправ:

- для перевірки голосу при прийомі в хор;
- для розспівування хору.

2. Задавати тони голосом під камертон для всіх мажорних і мінорних ладів (тризвукосновної тональності).

3. Підготовка хорової партитури для роботи з хором:

- виконання на фортепіано (напам'ять);
- вокально-інтонаційне засвоєння - спів хорових партій та інтонування акордів, включаючи гармонійний аналіз;
- тактування - вміння співати або грати на фортепіано будь-яку хорову партію однією рукою при одночасному диригуванні іншою (по нотах);
- уявлення про правильну, акуратно написану хорову партитуру та хорових партій.

Методи навчання:

Для досягнення поставленої мети і реалізації завдань предмета використовуються наступні методи навчання:

- словесний (пояснення, бесіда, розповідь);
- наочний (показ, спостереження, демонстрація прийомів роботи);
- практичний (освоєння практичних прийомів роботи з хором);
- емоційний (підбір асоціацій, образів, художні враження).

Форми і методи контролю. Критерії оцінювання.

Програма передбачає поточний контроль, проміжну і підсумкову атестацію. Загальна оцінка виставляється з урахуванням результатів усіх етапів поточного контролю.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять роботи з хором і має на меті перевірку рівня знань та вміння учня виконувати поставлені професійні завдання. Форми поточного контролю: задача хорових партій творів, проведення репетиції хору, робота над визначеними творами. Контроль отриманих навичок здійснюється у формі виконання практичних завдань. Поточний контроль проводиться наприкінці кожної учбової чверті.

Проміжний контроль здійснюється у формі екзамену, який проводиться у вигляді концертного виконання хорових творів з колективом учнів старших класів диригентсько-хорового відділу, на базі якого відбуваються заняття з предмету «Методика та практика роботи з хором». Загальна оцінка виставляється з урахуванням результатів усіх етапів контролю.

Критерії оцінювання

- вміння керувати хоровим колективом під час концертного виконання твору;
- вміння проводити репетиційну роботу під час розучування хорового твору;
- знання теоретичних основ хорового мистецтва та втілення його під час практичних занять з хоровим колективом учнів 10-11 класів;
- знання принципів складання репертуару і програм для хорових колективів;
- вміння зробити музично-теоретичний і вокально-хоровий аналіз партитур хорових творів у взаємозв'язку з практичною роботою з хором;

- володіння виконавським аналізом партитур хорових творів українських і зарубіжних композиторів, обробок народних пісень;
- вільне володіння основними методами вокально-хорової роботи.

При оцінюванні учня слід також враховувати:

- формування стійкого інтересу до музичного мистецтва, до занять музикою;
- наявність виконавської культури, розвиток музичного мислення;
- оволодіння практичними вміннями і навичками в різних видах музично-виконавської діяльності;
- ступінь просування учня, успішність особистісних досягнень.

Методичне забезпечення дисципліни

Вивчення дисципліни «Методика та практика роботи з хором» передбачає виконання, перш за все, таких видів навчальної роботи учнів:

- практичні заняття з хоровим колективом учнів старших класів;
- підготовка матеріалів та презентацій до питань практичних занять;
- підготовка самостійної роботи;
- вивчення основної та додаткової літератури.

Методичні рекомендації щодо засвоєння дисципліни

Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи учнів.

Метою самостійної роботи учнів з дисципліни «Методика та практика роботи з хором» є:

- закріплення теоретичних знань і практичних навичок з усіх тем і розділів дисципліни необхідних для керівника хорового колективу;
- оволодіти технікою виконання вокальних вправ для розспівування хору.

У даних методичних рекомендаціях пропонуються наступні види позаурочної самостійної роботи:

- вивчення літератури по розділах курсу «Методика та практика роботи з хором»;
- вивчення музичного матеріалу - досконале знання хорової партитури, хорознавчий та музично-теоретичний аналіз хорової партитури;
- вивчення та аналіз літературного тексту хорової партитури;
- виконання вокальних вправ для розспівування хору та вивчення кожної хорової партії для виявлення можливих інтонаційних та інших виконавських складностей при практичній роботі з хором.

При підготовці до занять по курсу вивчення «Методика та практика роботи з хором» для учнів передбачається самостійна робота як одна з обов'язкових форм навчання.

Розподіл годин за темами та видами учбової роботи

Назви розділів та тем	Видиучебових занять		
	Аудиторні заняття		
	Разом	Практичні заняття	Самостійна Робота
Тема 1. Диригування як процес управління хором	10	5	5
Тема 2. Попередня робота диригента-хормейстера над хоровою партитурою	10	-	10
Тема 3. Розспівування як важливий етап в роботі хорового колективу	10	3	7
Тема 4. Співоче дихання	5	1	4
Тема 5. Методика роботи над освоєнням музичної форми	5	-	5
Тема 6. Робота над вокальним звуком (атака звуку)	5	4	1
Тема 7. Робота над інтонацією в хорі	5	4	1
Тема 8. Робота над ритмічними та темповими труднощами	10	5	5
Тема 9. Методика та практика роботи диригента-хормейстера над хоровим ансамблем	10	5	5
Тема 10. Методика та практика роботидиригента-хормейстера над хоровим строем	10	5	5
Тема 11. Методика та практика роботи диригента-хормейстера над дикцією в	5	3	2

хорі			
Тема 12. Принципи формування репертуару	10	-	10
Тема 13. Методика та практика розучування твору з хором	20	20	-
Тема 14. Методиката практична робота над твором в цілому	15	15	-
Тема 15. Концертно-виконавська діяльність хору	10	10	-
Всього:	140	80	60

Методи співочого хорового виховання об'єднують пізнавальні процеси з практичними вміннями. Методи спираються на розумові процеси і відносяться до автоматизованих видів діяльності. Майбутній хормейстер повинен володіти різними методами: як загальнодидактичними, так і специфічними для вокальної діяльності: концентричним, фонетичним, пояснювально-ілюстративним у поєднанні з репродуктивним, методом внутрішнього співу (на основі подання), порівняльного аналізу.

Методичні принципи роботи хорового колективу

Формування загальних умінь хормейстера

Варіанти розспівування хору. Складання інтонаційно-слухових вправ. Робота з хоровими партіями. Самостійне розучування нескладного твору з хором. Анотації на твори. Володіння методами показу хору та емоційного впливу на колектив. Уміння модифікувати звук свого голосу відповідно до хормейстерських завдань. Формування музично-педагогічних якостей і навичок хормейстера. Підготовка до іспиту з управлінням хором. Самостійна робота над творами, що виносяться на державний іспит. Виступ в якості керівника хору. Підготовка до концертного виконання хорового твору.

Тема 1. Диригування як процес управління хором

Поняття і розуміння диригентських жестів. Вказівки диригента: «увага», «дихання», «початок», «закінчення»; розуміння початкових основ, на яких базується подальше навчання учнів. Технічні характеристики хорового диригування. Взаємозв'язок диригентського жесту із засобами музичної виразності, досягнення чітких показів вступу, звуковедення, штрихів та закінчення фраз, динамічного плану, загального темпу і агогічних відхилень від нього. Робота над особливостями диригування творів а саррелла, що вивчаються в класі диригування, пов'язаних з агогікою, динамікою, артикуляцією хорового твору. Практичні особливості хорового диригування - роль пальців та кистей рук, обличчя, міміки, артикуляції та ін. Робота над вокальністю диригентського жесту. Робота над взаємозв'язком диригентського жесту та темпу, динаміки, фактури, артикуляції, фразування та ін. Освоєння навичок, методів і прийомів вокально-хорової практичної роботи і управління хором (робота з невеликими 2-3-х-голосними творами а саррелла, налаштування по камертону, розучування більш складних творів з елементами поліфонії, удосконалення диригентських жестів). Використання в диригуванні хором образних жестів, що допомагають в покращенні вокально-хорового диригування (показ округленого звуку, підвищення чи пониження інтонації, динамічних змін і т.ін.). Показ кульмінації і поступового підходу до неї.

Тема 2. Попередня робота диригента-хормейстера над хоровою партитурою

Основні етапи вивчення хорового твору. Форми і методи практичного освоєння партитури. Зробити виконавський аналіз хорових партитур, що вивчаються в класі диригування та / або під час диригентсько-хорової практики. Попередньо зробити план, який передбачає наступні етапи (за П. Чесноковим). *Технічний етап:*

- вивчити партитуру твору і грати її за фортепіано;
- розглянути музичну форму твору, виявити акорди, які не належать до ансамблю;
- проаналізувати нюансування, деталізувати схему нюансів;
- виявити ладотональні особливості твору і вказати у партитурі і в хорових партіях способи його інтонування;
- визначити особливості дикції, підкресливши найбільш важкі для вимови склади і слова;
- виявити вимоги до співочого дихання і розставити відповідні знаки як у партитурі, так і в хорових партіях;
- засвоїти загальний темп твору і часткові відхилення від нього;
- розглянути контрапунктичні (поліфонічні) моменти у творі, визначити (розмітити) потрібні для них нюанси;
- скласти план роботи над твором з хором за етапами;
- визначити практичні прийоми диригування, необхідні для досягнення ансамблю, відтворення нюансів;
- визначити фактуру (гармонічна, поліфонічна тощо) і виробити диригентські прийоми відповідно до стилю розучуваного твору.

Художній етап:

- вивчити напам'ять поетичний текст хорового твору і читати його як самостійний літературно-художній твір;
- охарактеризувати основні образи, картини і дії, відтворені у тексті;
- визначити своє ставлення до образів, картин і дій, відображених у хоровому творі;
- підготувати для репетиції з хоровим колективом аналіз поетичного тексту, намагаючись викликати у співаків почуття, які належить художньо відтворити у процесі виконання хорового твору;
- виявити і показати, як музика за своїм змістом співпадає зі змістом поетичного тексту, тобто наскільки повно вона його виражає;

– знайти технічні розбіжності у відтворенні змісту композитором і поетом, якщо вони є, визначити прийоми для згладжування цих відмінностей у процесі виконання;

– визначити вокально-хорові засоби для втілення творчого задуму у художньому виконанні.

Тема 3. Розспівування як важливий етап в роботі хорового колективу

Значення розспівування для плідного процесу хорового співу. Розспівування хорового колективу виключно під камертон, що сприяє розвитку хорового слуха та вмінню працювати в нетемперованому строї і формує надбання навичок інтонаційної точності виконання хорої партитури. Деякі особливості різних методик розспівування. Ступінь їх комплексного використання. Метою розспівування є створення єдиної манери співу, вдосконалення співацького дихання і звукоформування, розширення діапазону голосу, опанування різних форм звуковедення, розвиток вокально-технічних навичок (ансамблю, темпоритму, динаміки, тембру, дикції, артикуляції, удосконалення інтонування мелодичного і гармонічного строю). Основні принципи розспівування – від примарних тонів до крайніх звуків діапазону, від унісонів до розвинених мелодійних поспівок, повного діапазону співацького голосу. Використання статичних та динамічних розспівів (з рухом). Робота над розспівами для розвитку гармонійного ладу, динамічного діапазону. Використання розспівів для плавного (*legato*) і уривчастого (*staccato*) звуковедення, із застосуванням твердої атаки звука для набуття навичок виконання штриха *marcato*. Розучування вокально-хорових вправ для виховання у хора навичок: активного, короткого вдоху; ланцюгового дихання; правильного ясного формування голосних; регістрової рівності; чіткої дикції; різноманітних прийомів звуковедення; рухливості голосу; унісонного та багатоголосного співу.

Тема 4. Співоче дихання

Відмінність співочого дихання від фізіологічного. Типи дихання і способи їх отримання. Співоча установка. Дихальні вправи перед початком співу. Затримка дихання перед початком співу. Початок звуку. Дихання перед початком співу. Одночасний вдих і початок співу. Різний характер дихання перед початком співу в залежності від характеру і темпу виконуваного твору. Зміна дихання в процесі співу; різні його прийоми (коротке та активне в швидких творах, більш спокійне, але також активне - у повільних). Виконання пауз між звуками без зміни дихання (*staccato*). Робота над диханням - як важливим фактором виразного виконання. Виховання навичок співу на опорі (обов'язково використовуючи діафрагму). Знайомство з навичками «ланцюгового дихання» (спів витриманого звука в кінці твору) і відчуттям фразування, як структурного осередку музичної форми. Розподіл дихання по тривалим музичним фразам - за принципом «якомога раніше вчити «ланцюговому диханню». Володіння нюансами (філіровка звуку). Вправи на активність дихального процесу, вміння розподіляти своє дихання на фразу, наповнювати звук повітрям і філірувати його. Вправи на *crescendo* та *diminuendo*. Удосконалення навичок «ланцюгового дихання» на довгих фразах, що не мають пауз; на довгих звуках або акордах в декілька тактів; спів твору цілком на «ланцюговому диханні». Навички *legato* (виспівування складів) та інших штрихів. Удосконалення активного дихання на «*non legato*» і «*staccato*» у вокальних вправах, поспівках. Проспівування окремих музичних фраз на «*legato*» та «*non legato*», прагнення до співочого звуку, кантилени. Робота над вільним володінням штрихів «*legato*», «*non legato*», «*marcato*», «*staccato*»; розширенням динамічних можливостей хорового колективу.

Тема 5. Методика роботи над освоєнням музичної форми

Знайомство з творами малої та великої форм. Визначення форми (куплетна, двочастинна, тричастинна та ін.). Особливу увагу слід приділяти куплетній формі, яка найбільш часто зустрічається в репертуарі хорового класу. Закладений в самій її природі принцип багаторазового повтору музичного матеріалу приховує у собі небезпеку внутрішнього відчуття статичності, подолати яку можна лише за допомогою різноманітних прийомів варіювання, заснованих, як правило, на принципі розвитку поетичного змісту. Досягнення в кожному куплеті нових відтінків загального смислового та емоційного змісту твору. Розучування по розділах. Знайомство з різноманітними жанрами хорової музики та стилями окремих композиторів різних епох.

Тема 6. Роботи над вокальним звуком (атака звуку)

Розучування елементів роботи над звукоутворення. Положення рота, вільної нижньої щелепи, головний резонатор. Природний вільний звук без крику і напруження (форсування). Переважно м'яка атака звуку. Округлення голосних. Краса і природність звучання голосу. Закріплення типів атаки звуку (тверда, м'яка і придихова атака звуку). Робота над природним звучанням з відчуттям опори звуку. Робота над взаємозв'язком атаки звуку з елементами хорової звучності.

Закріплення навичок ведення звуку («legato», «non legato», «staccato»). Контроль і звільнення співочого апарату. Рівність звучання протягом усього діапазону голосу. Висока вокальна позиція. Використання стрибкоподібних рухів і напівтонових інтонацій. Удосконалення навички співу а cappella. Уміння чути поєднання інтервалів у виконанні твору на чотири та більше голосів. Розвиток досвіду інтервального, аккордового мислення. Вироблення чистої інтонації при багатоголосному співі.

Тема 7. Робота над інтонацією

Чисте інтонування ступеней мажорного і мінорного ладу. Особливості виконання висхідних і низхідних поспівок. Робота над навичками «слухання себе з боку». Робота над сталим інтонуваннямодноголосних мелодій при складному акомпанементі. Робота над координацією слуху і голосу. Виконання творів у зручній теситурі та обмеженому діапазоні. Робота над унісоном і єдиної манерою співу. Чисте і виразне інтонування диатонічних рівнів ладу. Уміння добре чути себе і сусіда-співака, гра «відлуння»; чергування по фразах співу вголос і «про себе»; «передавання фрази» - виконання мелодії цілком по черзі групами хору. Робота над інтонаційними труднощами твору. Виокремлення та опрацювання важких інтонаційних моментів.

Тема 8. Робота над ритмічними та темповими труднощами

Ритм і пульсація. Ритмічна стійкість в помірних темпах при співвідношенні найпростіших тривалостей: половинна, чверть, восьма. Ритмічна стійкість в більш швидких і повільних темпах з більш складним ритмічним малюнком в процесі навчання. Продовження освоєння ритмічної стійкості в більш швидких і повільних темпах. Розвиток ритмічного мислення. Простукування ритму і пульсу твору, проспівування по фразах. На прикладі розспівування опрацювання рівного ритму, пунктирного ритму і синкоп.

Спів по складах поспівок зівслуховуванню паузи між складами. Розуміння цезур, фермат. Спів витриманого звуку в кінці твору, в кінці окремих частин. Ритмічні труднощі. Опрацювання складних ритмічних малюнків з тактуванням. Спів одного речення з виразним тактуванням. Спів з дробленням більш дрібними тривалостями. Особливу увагу слід приділяти паузам, що «звучать».

Тема 9. Методика та практика роботи диригента-хормейстера над хоровим ансамблем

Методологічні основи роботи над елементами ансамблю хору. З'ясування сутності та специфіки ансамблю хору, видів і елементів хорового виконавства, впливу фактурних особливостей твору на ансамбль хору. Робота над різними видами ансамблю (частковим ансамблем): інтонаційним, динамічним, темповим, гармонійним, тембральним, ритмічним, дикційним. Робота над природним та штучним ансамблями. Рухливість ансамблю. Робота над ансамблем хору в процесі розспівування хору. Робота над ансамблем хору в процесі вивчення хорового твору. Узгоджене звучання усіх партій хору - загального ансамблю. Удосконалення ансамблю і ладу. Досягнення чистоти ладу в творах різного викладу і з різними засобами музичного мови. Робота над однаковим відчуттям співаками ансамблю темпу, ритму, динаміки, зрештою – однакового відчуття і переживання змісту виконуваного хорового твору. Робота над впливом фактурних особливостей твору на ансамбль хору. Методи роботи над ансамблем хору при гомофонно-гармонічній фактурі викладення твору. Методи роботи над ансамблем хору в поліфонічному творі. Методи роботи над ансамблем хору, солюючих голосів та супроводу.

Тема 10. Методика та практика роботи диригента-хормейстера над хоровим строєм

Методологічні основи роботи над хоровим строєм. З'ясування сутності та специфіки хорового ладу, виду ладу хору. Робота над двома видами хорового строю – мелодичним (горизонтальним) і гармонічним (вертикальним) в процесі вивчення хорового твору, які органічно взаємопов'язані між собою. Правильний вибір тональності під час розучування хорового твору задля утримання строю. Вміння задати тон для всіх мажорних та мінорних тональностей голосом від звука «ля». Складності роботи над унісонним строєм в хорі, зокрема, тембральним. Робота над

інтонацією в залежності від вокальних навичок хору і особливостей твору. Розуміння «зонності» строю у хоровому виконавстві. Методи роботи у хорі над строєм у творах а cappella.

Тема 11. Методика та практика роботи диригента-хормейстера над дикцією в хорі

Сутність та специфіка співочої дикції. Розвиток дикційних навичок. Робота над технікою правильної та чіткої вимови літературного тексту. Співскоромовок. Голосні та приголосні, їх роль в співі. Взаємовідносини голосних і приголосних. Співвідношення всередині слова приголосних до подальшого слогу. Виконання вправ-розспівок для розвитку артикуляції – чіткої вимови голосних і приголосних у співі. Дотримання динамічної рівності при проголошенні тексту. Класифікація літературно-текстового матеріалу, що використовується в хоровій музиці. Сутність поняття «орфоепія». Дикція і орфоепія в співі. Робота над «орфоепією» і закономірностями встановлення логіки поетичної фрази та окремого слова (виявлення визначальних фраз, слів, складів).

Тема 12. Принципи формування репертуару

Універсальні методичні аспекти підбору репертуару для хорового колективу. Розробка репертуару для академічних хорів. Особливості формування репертуару академічного хорового колективу. Включення в репертуар сучасних творів з яскравим новаторством в області хорового письма. Виконання поліфонічних творів і творів великої форми. Включення в програму творів шкільного та дитячого репертуару. Репертуар для хору необхідно підбирати відповідно до складу та виконавських можливостей колективу. Твори повинні бути різними за стилями, епохами, жанрами, характерами і темпами, мати навчально-виховні, педагогічні завдання. В кінці навчання в КССМШ імені М.В. Лисенка учень хорового відділу показує свою практичну роботу з хором у формі концертного виступу. Він

повинен продемонструвати своє вміння інтерпретації хорових творів, творчого спілкування з колективом, концертної витримки.

Тема 13. Методика та практичне розучування твору з хором

Основні методи роботи над репертуаром. Планування роботи над кожним твором. Три етапи репетиційної роботи у процесі роботи над хоровим твором: ескізний (або початковий); технологічний (або підготовчий); художній (або завершальний). Якщо два перші етапи пов'язані з технологічним опануванням матеріалу, то завершальний – з художнім удосконаленням виконання хорового твору. Розбір хорового твору: короткі відомості про цей твір (композитора, його стиль, жанр твору), про виконавські труднощі і особливості його звучання, гра партитури на фортепіано, прослуховування аудіозапису виконання цього твору, проспівування його з аркуша тощо. Програвання твору, виділяючи мелодійні лінії, штрихи і відтінки. Цей метод формує майбутню ансамблеву цілісність вже у процесі розучування. Проспівування кожної хорової партії окремо. Проспівування (двічі або тричі) хорового твору з аркуша. Перший розбір твору може відбуватися як під час занять з усім складом хору, так і з групами чи окремими партіями. На першому етапі розучування можлива фортепіанна підтримка у складних інтонаційних, модуляційних, гармонійних зворотах. Використання ритмічного читання тексту усім хором, читання хором тексту поза ритмічним малюнком твору, у швидкому темпі, скоромовкою тощо. Робота над фразуванням, яке витікає з музичного та текстового змісту. Розбір тонального плану, ладової структури, гармонійної канви твору. Робота над словом, музичною та поетичною фразою. Динаміка і агогика, взаємопроникнення двох елементів при виконанні творів. Різноманіття агогічних можливостей виконання творів: спів у строгому розміреному темпі; зіставлення двох темпів (повільний і швидкий); уповільнення в кінці твору; різновиди фермат. Робота над музичною

фактурою твору (мелодикою, ритмом, темпом, динамікою), а також над вокальними засобами виразності (звукоутворенням і звуковеденням, штрихами, тембром, манерою вимови тощо). Робота над «вспівуванням» хорового твору. Робота над завершальним етапом роботи над хоровим твором - прогон перед концертним виступом.

Тема 14. Методика та практика роботи над твором в цілому

Спів а саррелла. Грамотне читання партитур з тактуванням, пульсацією. Сольфеджування музичного тексту, далі - з проголошенням слів. Вичленення кульмінаційних розділів. Виявлення ідейно-емоційного сенсу, робота над художнім образом. Використання додаткових засобів у виконанні. Використання прийомів заспіву соліста (або групи солістів) з хором, варіювання елементів хорового та оркестрового (фортепіанного) аранжування та ін. Використання інших різних шумових і музичних інструментів крім фортепіано. Виконавському втіленню творів, яскравості, святковості концерту-дійству всіляко сприяє використання елементів театралізації. Виконавські прийоми при цьому повинні бути художньо виправдані, не перетворюючись на розвагу або у спосіб демонстрації «ефектів», що відволікають від музики.

Тема 15. Концертно-виконавська діяльність хору

Значення концертної діяльності в житті хорового колективу. Форми концертної діяльності. Культура сценічної поведінки учасників і диригента хору. Концертно-виконавська діяльність пов'язана з проблемою складання програм, і саме тут необхідно передбачити динаміку виступу, слухацьке сприйняття, тональне співвідношення творів, принцип їх розташування, послідовність номерів і все це підпорядкувати художній цілісності та завершеності концерту.

Методичні вказівки для викладачів

Засвоєння дисципліни «Методика та практика роботи з хором» спрямовано на практичне закріплення здобутих теоретичних знань майбутніх хорместерів в галузі хорового диригування. Практичні заняття спрямовані на засвоєння та закріплення навичок, необхідних диригенту у роботі з хором. Вони полягають у наступному:

- підбір вправ для прослуховування майбутніх учасників хорового колективу;
- показ на фортепіано у всіх тональностях (по тонах хроматичної гама вгору та вниз) вправ для розспівування хору;
- демонстрація методів музично-теоретичного навчання співаків хору;
- демонстрація методів роботи над дикцією, строем, ансамблем хорового твору;
- виявлення особливостей диригування, пов'язаних з агогікою, динамікою, артикуляцією хорового твору;
- написання приблизного плану роботи хорового колективу.

Основною метою практичних занять є надбання та закріплення навичок роботи з хоровим колективом.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

з дисципліни «Методика та практика роботи з хором» для 10 класу

Загальні критерії оцінювання	Рівні навчальних досягнень	Бали
<p>Учень демонструє бездоганне виконання всіх практичних завдань з предмету «Методика та практика роботи з хором», вирізняється впевненим володінням мануальної техніки при роботі з хором, демонструє надзвичайно високий рівень творчого самовираження, досягає блискучої точності розуміння та інтерпретації музичних образів, віртуозно розучує під час репетицій та виконує з хором твори, що за складністю відповідають або перевищують програмні вимоги. Учню притаманні емоційність, артистизм та яскраві вокальні дані. Бездоганне знання тексту партитури хорового твору без супроводу. Відтворення багатоголосся та музична пам'ять на високому професійному рівні, відчуття правильного ведення звуку кожного голосу та хорової партії в цілому. Вільне, інтонаційно вірне виконання мелодій хорових партій з одночасним тактуванням при довільному порядку вступу голосів. Бездоганне вміння працювати над виразністю виконання, якістю співочого звуку, ансамблем, строем і т.ін., володіння методами репетиційної роботи. Обов'язкова участь у концертних виступах.</p>	<p>Високий</p>	<p>12</p>

Учень демонструє відмінне виконання всіх практичних завдань з предмету «Методика та практика роботи з хором», вирізняється впевненим володінням мануальної техніки при роботі з хором, демонструє високий рівень творчого самовираження, досягає точності розуміння та інтерпретації музичних образів, на професійному рівні розучує під час репетицій та виконує з хором твори, що за складністю відповідають програмним вимогам. Під час практичних занять демонструє вокально грамотний, інтонаційно вірний спів хорових голосів з одночасним тактуванням. Учень артистично та впевнено тримається на сцені, емоційно розкутий, демонструє високий рівень творчого самовираження, яскраві вокальні дані. Форма виступу якісна і досконала. Музична пам'ять на високому рівні. Впевнене знання музичних питань з практики хорового мистецтва, методики роботи з хором. Учень відмінно працює над виразністю виконання, якістю співочого звуку, ансамблем, строем і т.ін., володіє методами репетиційної роботи. Обов'язкова участь у концертних виступах.

11

На практиці роботи з хором учень розучує та виконує твори, що за складністю відповідають вимогам 10 класу. Впевнено володіє технічними навичками диригування в повному обсязі, на репетиціях впевнено використовує набуті вміння та навички, оперує засобами виконавської та музичної виразності (фразування, чистота інтонування, виразна артикуляція). Артистично тримається на сцені; емоційно розкутий, має високий рівень творчого самовираження. Глибоко осмислює та реалізує художній задум в творах, що

10

<p>практично вивчаються та диригуються на сцені. Стилiстично вiрне, виразне, безпомилкове виконання тексту хорової партитури без супроводу. Учень вiдмiнно працює над виразнiстю виконання, якiстю спiвочого звуку, ансамблем, строем i т.iн., володiє методами репетицiйної роботи. Музична пам'ять на високому рiвнi, але учень допускає несуттєвi неточностi пiд час практики роботи з хором. Обов'язкова участь у концертних виступах.</p>		
<p>Повне володiння програмним матерiалом з дисциплiни «Методика та практика роботи з хором». Робота з хором та диригування творiв вiдрiзняється упевненiстю, пластичнiстю, виразнiстю, артистичнiстю, технiчною грамотнiстю. Учень демонструє гарне орієнтування в методицi та практицi роботи з хором. При характеристицi творчостi авторiв творiв, вокальної iлюстрацiї прийомiв допущений ряд несуттєвих помилок, виправлених самим учням. Пiд час репетицiй та виконаннi репертуару спостерiгаються несуттєвi помилки в тексті. Учень виконує програму стабiльно, емоцiйно розкуто, але допускає несуттєвi неточностi пiд час роботи з хором та виконаннi хорового твору. Музична та ритмiчна пам'ять, читання партитури на достатньо високому рiвнi (допускає незначнi помилки). Обов'язкова участь у концертних виступах.</p>	<p>Достатнiй</p>	<p>9</p>
<p>Учень виконує програму з методики та практики роботи з хором згiдно вимог, стабiльно, емоцiйно. Володiє повним спектром засобiв виконавської виразностi, але не виявляє яскравих iнтерпретаторських якостей, показує добрий рiвень технiчної майстерностi. Пiд час вивчення партитури</p>		<p>8</p>

<p>хорового твору демонструє впевнене знання тексту, інтонаційно правильний спів голосів, але виконання маловиразне. Під час практичного розучування репертуару зустрічаються труднощі при переході мелодії з одного голосу на інший. Учень допускає неточності при інтонуванні під час настроювання хору. Обов'язкова участь у концертних виступах.</p>		
<p>Учень виконує програму з методики та практики роботи з хором згідно програмних вимог, стабільно, тримається на сцені досить впевнено, але має допускає помилки при вивченні на практиці з хором мелодії та ритму, читанні партитури. Виконання хорових творів технічно вірно, однак, в них не вистачає яскравості втілення художніх образів у диригентському жесті. Під час вивчення партитури хорового твору демонструє достатньо впевнене знання тексту, інтонаційно правильний спів голосів, але виконання маловиразне. Під час співу хорових партій, хорових каденцій допущені помилки в тексті. Учень допускає неточності при інтонуванні під час настроювання хору. Однак продемонстровані самостійні вміння і навички свідчать в цілому про здатність до їх практичного застосування. Обов'язкова участь у концертних виступах.</p>		7
<p>Учень виконує програму з методики та практики роботи з хором, що за рівнем складності відповідає вимогам, проте, твори, що розучуються та виконуються з хором виконуються досить схематично. Немає цілісності, логіки і динаміки в розвитку музичних образів хорових творів, відчуття звучання хору. Спостерігаються істотні помилки при виконанні. Форма</p>	Середній	6

<p>виступу нестабільна. Учень допускає багато неточностей при інтонуванні під час настроювання хору, демонструє середній рівень розвитку музичної та ритмічної пам'яті, фальшиве інтонування. Обов'язкова участь у концертних виступах.</p>		
<p>Програма з методики та практики роботи з хором за рівнем складності відповідає вимогам. Але учень тримається під час практичних занять, репетицій та на сцені невпевнено, помітними є погрішності виконання творів (в мануальній техніці), відсутня чіткість, усвідомленість, виразність диригентського жесту. Не витримана форма твору, присутні значні технічні огріхи при диригуванні твору. Учень допускає суттєві помилки при інтонуванні під час настроювання хору. Допускаються значні помилки при відтворенні мелодії та ритму. Під час роботи з хором відзначається слабе знання нотного тексту. Вокальне виконання маловиразно, інтонаційно нестійке. Обов'язкова участь у концертних виступах.</p>		5
<p>Учень демонструє задовольні професійні навички, практика роботи з хором за рівнем складності майже не відповідає вимогам. Учень емоційно скутий, фальшиво інтонує, дуже часто допускає помилки під час практичних занять, репетицій та виконання програми, відтворенні мелодії та ритму. Є помітними помилки у виконанні творів (в мануальній техніці), відсутня чіткість, усвідомленість, виразність диригентського жесту. Не витримана форма твору. Під час концертного виконання відзначається дуже слабе знання нотного тексту. Учень не справляється з інтонаційним настроюванням хору. Вокальне виконання</p>		4

<p>невизначено, інтонаційно нестійке. Обов'язкова участь у концертних виступах.</p>		
<p>Учень не демонструє належної форми виконання програми з методики та практики роботи з хором та необхідних практичних навичок. Показує погане знання програмного матеріалу. Допускаються численні помилки у тактуванні диригентської схеми, виконанні музично-виразних засобів (темпу, метроритму, характеру ведення звуку, динаміки, агогіки, штрихів і т.ін.). Диригування хаотичне, відсутнє розуміння стилю, художнього змісту, форми. Учень зовсім не справляється з інтонаційним настроюванням хору. Під час роботи з хоровою партитурою спостерігаються множинні помилки, погане знання мелодій хорових голосів. Вокальне виконання невизначено, інтонаційно невірне. Має слабку музичну пам'ять.</p>	<p>Початковий</p>	<p>3</p>
<p>Учень має обмежені музичні та виконавські здібності, відсутні елементарні технічні та вокальноінтонаційні навички. Практичні завдання виконує частково, на низькому рівні. Демонструє дуже погане знання програмного матеріалу. Допускаються численні помилки у тактуванні диригентської схеми, виконанні музично-виразних засобів (темпу, метроритму, характеру ведення звуку, динаміки, агогіки, штрихів і т.ін.). Диригування хаотичне, відсутнє розуміння стилю, художнього змісту, форми. Спостерігаються множинні помилки, дуже погане знання матеріалу хорової партитури. Вокальне виконання невизначено, інтонаційно невірне. Зовсім не справляється з настроюванням хору під</p>		<p>2</p>

камертон. Має слабку музичну пам'ять.		
Учень неспроможний виконати практичні завдання, обирає невірні темпи, порушує інтонаційну чистоту, не здатний виконати хоровий твір, має дуже слабку музичну та ритмічну пам'ять, зовсім не справляється з налаштуванням хору під камертон.		1

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

з дисципліни «Методика та практика роботи з хором» для 11 класу

Загальні критерії оцінювання	Рівні навчальних досягнень	Бали
Учень демонструє повні та міцні знання хорових партій в заданому обсязі, вміє вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою. Демонструє надзвичайно високий рівень аналізу хорового звучання, якості виконання, блискуче чує і виправляє під час практичної роботи інтонаційні недоліки часткового та загального ансамблю в хорі, досягає точності темпу, ритму, штрихів, динаміки, агогіки, специфіки тембрового загального звучання та створює єдність і цілісність музично-художнього образу твору. Бездоганно працює над ескізним розучуванням з хоровими партіями та хоровим колективом нескладних творів з супроводом і без нього, прогнозує можливі труднощі у засвоєнні співаками музичного твору, вибирає методи їх подолання.	Високий	12

<p>Блискуче володіє комунікативними навичками, досвідом підготовки до репетиції і умінням планування репетиційної роботи з хором, професійними навичками диригування хором, уявленнями про характер інтерпретації творів різних стилів, навичками вокально-хорової роботи над диханням, строем, ансамблем, нюансами, дикцією і артикуляцією в репетиційному процесі. Блискуче володіє прийомами мануальної техніки, методиками формування і розвитку виконавських навичок хорового колективу, стійкими уявленнями про характер інтерпретації творів різних стилів і жанрів. Учні притаманні емоційність, артистизм та яскраві вокальні дані, інтонаційна стабільність, дар емоційного впливу на слухача. Вільно користується професійною термінологією. Демонструє нестандартне мислення, має свою точку зору. Обов'язкова участь у концертах.</p>		
<p>Учень демонструє повні та міцні знання хорових партій в заданому обсязі, вміє вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою. Демонструє високий рівень аналізу хорового звучання, якості виконання, чує і виправляє інтонаційні недоліки хору, досягає точності темпу, ритму, штрихів, динаміки, агогіки, специфіки тембрового загального звучання та створює єдність і цілісність музично-художнього образу твору. Відмінно працює над ескізним розучуванням з хоровими партіями та хоровим колективом нескладних творів з супроводом і без нього, прогнозує можливі труднощі у засвоєнні співаками музичного твору, вибирає методи їх подолання. Відмінно володіє комунікативними</p>		<p style="text-align: center;">11</p>

<p>навичками, досвідом підготовки до репетиції і умінням планування репетиційної роботи з хором, професійними навичками диригування хором, уявленнями про характер інтерпретації творів різних стилів, навичками вокально-хорової роботи над диханням, строем, ансамблем, нюансами, дикцією і артикуляцією в репетиційному процесі. Відмінно володіє прийомами мануальної техніки, методиками формування і розвитку виконавських навичок хорового колективу, стійкими уявленнями про характер інтерпретації творів різних стилів і жанрів. Вільно користується професійною термінологією. Учень артистично та впевнено тримається на сцені, емоційно розкутий; має високий рівень творчого самовираження, демонструє високий технічний рівень. Форма виступу якісна і досконала. Музична пам'ять та інтонація на високому рівні. Обов'язкова участь в концертах.</p>		
<p>Учень демонструє повні та міцні знання хорових партій в заданому обсязі, але допускає несуттєві неточності у виконанні практичних завдань, передбачених навчальною програмою з дисципліни «Методика та практика роботи з хором». Демонструє високий рівень аналізу хорового звучання, якості виконання, чує і виправляє інтонаційні недоліки хору, досягає точності темпу, ритму, штрихів, динаміки, агогіки, специфіки тембрового загального звучання та створює єдність і цілісність музично-художнього образу твору. Відмінно працює над ескізним розучуванням з хоровими партіями та хоровим колективом нескладних творів з супроводом і без нього, прогнозує можливі труднощі у засвоєнні співаками музичного</p>		<p>10</p>

<p>твору, вибирає методи їх подолання. Володіє комунікативними навичками, досвідом підготовки до репетиції і умінням планування репетиційної роботи з хором, професійними навичками диригування хором, уявленнями про характер інтерпретації творів різних стилів, навичками вокально-хорової роботи над диханням, строем, ансамблем, нюансами, дикцією і артикуляцією в репетиційному процесі, але під час роботи з хором допускає невеличкі неточності. Професійно володіє прийомами мануальної техніки, методиками формування і розвитку виконавських навичок хорового колективу, стійкими уявленнями про характер інтерпретації творів різних стилів і жанрів. Впевнено використовує набуті вміння та навички, оперує засобами виконавської та музичної виразності (фразування, чистота інтонування, виразна артикуляція). Вільно користується професійною термінологією. Артистично тримається на сцені; емоційно розкутий, має достатньо високий рівень творчого самовираження. Обов'язкова участь в концертах.</p>		
<p>Учень демонструє на достатньо високому рівні знання хорових партій в заданому обсязі, але допускає незначні помилки у виконанні практичних завдань, передбачених навчальною програмою з дисципліни «Методика та практика роботи з хором». Успішно виконує практичні завдання, показує здатність до самостійного оновлення знань, але у практичній роботі учня наявні незначні помилки у підготовці до репетиції і умінні планування репетиційної роботи з хором, професійних навичках диригування хором, уявленнях про характер інтерпретації творів різних</p>	<p>Достатній</p>	<p>9</p>

<p>стилів, навичках вокально-хорової роботи над диханням, строем, ансамблем, нюансами, дикцією і артикуляцією в репетиційному процесі, прийомах мануальної техніки, методиці формування і розвитку виконавських навичок хорового колективу, уявленнях про характер інтерпретації творів різних стилів і жанрів. Вміє користуватися професійною термінологією. Добре працює над ескізним розучуванням з хоровими партіями та хоровим колективом нескладних творів з супроводом і без нього, прогнозує можливі труднощі у засвоєнні співаками музичного твору, вибирає методи їх подолання. Учень виконує програму стабільно, емоційно розкуто, але допускає несуттєві неточності при виконанні хорового твору. Музична та ритмічна пам'ять, знання партитури на достатньо високому рівні (допускає незначні помилки). Обов'язкова участь в концертах.</p>		
<p>Учень демонструє на достатньому рівні знання хорових партій в заданому обсязі, але допускає незначні помилки у виконанні практичних завдань, передбачених навчальною програмою з дисципліни «Методика та практика роботи з хором». Добре виконує практичні завдання, показує здатність до самостійного оновлення знань, але у практичній роботі учня наявні помилки у підготовці до репетиції і умінні планування репетиційної роботи з хором, професійних навичках диригування хором, уявленнях про характер інтерпретації творів різних стилів, навичках вокально-хорової роботи над диханням, строем, ансамблем, нюансами, дикцією і артикуляцією в репетиційному процесі, прийомах мануальної техніки, методиці формування і</p>		<p>8</p>

<p>розвитку виконавських навичок хорового колективу, уявленнях про характер інтерпретації творів різних стилів і жанрів. Добре працює над ескізним розучуванням з хоровими партіями та хоровим колективом нескладних творів з супроводом і без нього, прогнозує можливі труднощі у засвоєнні співаками музичного твору, вибирає методи їх подолання. Може користуватися професійною термінологією. Учень виконує програму згідно вимог, достатньо стабільно, емоційно. Володіє повним спектром засобів виконавської виразності, але не виявляє яскравих інтерпретаторських якостей, допускає неточності при інтонуванні, але допускає неточності при виконанні хорового твору. Музична та ритмічна пам'ять, знання партитури на достатньому рівні (допускає помилки). Обов'язкова участь в концертах.</p>		
<p>Учень достатньо успішно виконує програму з дисципліни «Методика та практика роботи з хором» згідно програмних вимог, показує здатність до самостійного оновлення знань, але у практичній роботі учня наявні помилки у підготовці до репетиції і умінні планування репетиційної роботи з хором, професійних навичках диригування хором, уявленнях про характер інтерпретації творів різних стилів, навичках вокально-хорової роботи над диханням, строем, ансамблем, нюансами, дикцією і артикуляцією в репетиційному процесі, прийомах мануальної техніки, методиці формування і розвитку виконавських навичок хорового колективу, уявленнях про характер інтерпретації творів різних стилів і жанрів. Добре працює над ескізним розучуванням з хоровими партіями та хоровим колективом нескладних творів з супроводом і без нього,</p>		<p>7</p>

<p>але не може прогнозувати можливі труднощі у засвоєнні співаками музичного твору та вибрати методи їх подолання. Учень виконує програму згідно вимог, але не завжди стабільно, емоційно. Володіє спектром засобів виконавської виразності, але не виявляє яскравих інтерпретаторських якостей, допускає неточності при інтонуванні, читанні партитури, при виконанні хорового твору. Музична та ритмічна пам'ять, знання партитури на достатньо доброму рівні (допускає помилки). Достатньо успішно виконує практичні завдання, тримається на сцені досить впевнено, але допускає помилки при повторі мелодії та ритму, знанні партитури. Обов'язкова участь в концертах.</p>		
<p>Практика учня з методики роботи з хором за рівнем складності відповідає вимогам, проте, твори, що розучуються та виконуються з хором виконуються досить схематично. Немає цілісності, логіки і динаміки в розвитку музичних образів хорових творів, відчуття звучання хору. При роботі над деякими видами та типами хорового ансамблю допущені істотні похибки. Спостерігаються істотні помилки при виконанні, поверхова обізнаність з професійними навичками диригування хором, уявленнями про характер інтерпретації творів різних стилів, навичками вокально-хорової роботи над диханням, строем, ансамблем, нюансами, дикцією і артикуляцією в репетиційному процесі, прийомах мануальної техніки, методиці формування і розвитку виконавських навичок хорового колективу, уявленнях про характер інтерпретації творів різних стилів і жанрів. Можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань,</p>	<p>Середній</p>	<p>6</p>

<p>але учень спроможний усунути їх. Форма виступу нестабільна. Учень демонструє середній рівень розвитку музичної та ритмічної пам'яті, фальшиве інтонування на задовільному рівні знання хорової партитури. Обов'язкова участь в концертах.</p>		
<p>Практика учня з методики роботи з хором за рівнем складності задовільно відповідає вимогам, учень тримається під час практичних занять, репетицій та на сцені невпевнено, відсутня чіткість, усвідомленість, виразність диригентського жесту. Не витримана форма твору, присутні значні технічні огріхи при підготовці до репетиції і умінні планування репетиційної роботи з хором, професійних навичках диригування хором, уявленнях про характер інтерпретації творів різних стилів, навичках вокально-хорової роботи над диханням, строем, ансамблем, нюансами, дикцією і артикуляцією в репетиційному процесі, прийомах мануальної техніки, методиці формування і розвитку виконавських навичок хорового колективу, уявленнях про характер інтерпретації творів різних стилів і жанрів. Допускаються значні помилки при інтонуванні, виконанні хорової партитури, відтворенні мелодії та ритму. Під час практичних занять вивчення з хором партій відзначається слабке знання нотного тексту. Вокальне виконання маловиразно, інтонаційно нестійке. Обов'язкова участь в концертах.</p>		<p>5</p>
<p>Учень демонструє певні професійні навички, але практика роботи з хором за рівнем складності практично не відповідає вимогам. Учень емоційно скутий, фальшиво інтонує, часто пропускав практичні заняття. Є помітними помилки у виконанні творів (в</p>		<p>4</p>

<p>мануальній техніці), відсутня чіткість, усвідомленість, виразність диригентського жесту. Не витримана форма твору. Під час роботи з хоровими партіями відзначається дуже слабе знання нотного тексту. Вокальне виконання невиразне, інтонаційно нестійке. Обов'язкова участь у концертних виступах.</p>		
<p>Учень не демонструє належної форми виконання програми з методики та практики роботи з хором та необхідних практичних навичок. Показує погане, поверхове, фрагментарне знання програмного матеріалу, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Допускаються численні помилки у тактуванні диригентської схеми, виконанні музично-виразних засобів (темпу, метроритму, характеру ведення звуку, динаміки, агогіки, штрихів і т. ін.). Диригування хаотичне, відсутнє розуміння стилю, художнього змісту, форми. Під час вивчення партитури спостерігаються множинні помилки, погане знання мелодій хорових партій. Учень не справляється з інтонаційним настроюванням хору. Вокальне виконання невиразне, інтонаційно невірне. Має слабку музичну пам'ять, фальшиво інтонує, допускає суттєві помилки при роботі з хоровим колективом.</p>	<p>Початковий</p>	<p>3</p>
<p>Учень має обмежені музичні та виконавські здібності, відсутні елементарні технічні та вокально-інтонаційні навички. Практичні завдання виконує частково, на низькому рівні. Демонструє дуже погане знання програмного матеріалу. Допускаються численні помилки у тактуванні диригентської схеми, виконанні музично-виразних засобів (темпу, метроритму,</p>		<p>2</p>

<p>характеру ведення звуку, динаміки, агогіки, штрихів і т.ін.). Диригування хаотичне, відсутнє розуміння стилю, художнього змісту, форми. Під час роботи з хоровою партитурою спостерігаються множинні помилки, дуже погане знання хорових партій. Учень зовсім не справляється з інтонаційним настроюванням хору. Вокальне виконання невиразне, інтонаційно невірне. Має слабку музичну пам'ять, дуже слабка мануальна техніка, не зрозумілий диригентський жест.</p>		
<p>Учень неспроможний виконати практичні завдання з методики роботи з хором, обирає невірні темпи, порушує інтонаційну чистоту, не справляється з інтонаційним настроюванням хору, не здатний виконати завдання з читання партитури, має дуже слабку музичну та ритмічну пам'ять, дуже слабка мануальна техніка, не зрозумілий диригентський жест.</p>		<p>1</p>

Список літератури

Книги, видання, наукові статті.	Андреева Л. М. Методика преподавания хорового дирижирования. Москва: Музыка, 1969. 120 с.
	Анисимов Л. М. Дирижер – хормейстер. Москва: Музыка, 1976. 159 с.
	Бенч О. Г. Хорова школа П. Муравського. <i>Редакція журналу «Український світ»</i> . 1993.
	Білявський Є. Засвоєння сучасної музичної мови в хорі Київ, 1984. 160 с
	Браудо И. Артикуляция (О произнесении мелодии). Ленинград, 1973. 199 с.
	Брянский Н. Метод обучения хоровому пению. Ленинград, 1970. 50 с.
	Виноградов К. Работа над дикцией в хоре. – Москва: Музыка, 1967. 103 с.
	Гаврилова А. Работа над хоровыми произведениями. Москва, 1972.
	Гулеско І. І. Работа студента хормейстера над партитурою в класі по спеціальності: метод.вказівка для студ. ін-ту культури. Київ, 1980.
	Гуменюк А. Український народний хор. Вид. 2-ге, випр. і доп. Київ: Музична Україна, 1969. 118 с.
	Дмитревская К. Анализ хоровых произведений: учебное пособие. Москва: Советская Россия, 1965. 172 с
	Дмитревский Г. А. Ансамбль хора. <i>Работа с хором / Г. Дмитриевский</i> . Москва: Профиздат, 1972. 208 с.
	Живов В. Исполнительский анализ хорового произведения. Москва: Музыка, 1987. 95 с.
	Канерштейн М. Вопросы дирижерского мастерства.

	Київ: Музична Україна, 1980. 257 с.
	Копытман М. Хоровое письмо. Учебник для композиторских факультетов. Москва: Советский композитор, 1971. 199 с.
	Краснощеков В. Вопросы хороведения. Москва: Музыка, 1969. 299 с.
	Левандо П. П. Проблемы хороведения. Ленинград: Музыка, 1974. 123 с.
	Мархлевський А. С. Практичні основи роботи в хоровому класі. Київ: Музична Україна, 1986. 96 с.
	Осеннева М. С., Самарин В. А., Уколова Л. И. Методика работы с детскими хоровыми коллективами. Москва: Академия, 1999. 224 с.
	Осеннева М. С., Самарин В. А. Хоровой класс и практическая работа с хором: учеб. пособие для студ. муз. фак. пед. учеб. заведений. Москва: Академия, 2003. 192 с.
	Пигров К. К. Управление хором. Москва: Музыка, 1964. 220 с.
	Попов С. Организационные и методические основы работы самодеятельного хора. Москва: Музгиз, 1961. 124 с.
	Работа в хоре. Методика, опыт: сборник статей. / ред.-сост. Тевлин Б. Москва: Профиздат, 1972. 206 с.
	Раввінов О. Г. Методика хорового співу в школі. Вид. 2-ге. Київ: Музична Україна, 1971. 124 с.
	Струве Г. Школьный хор. Книга для учителя. Москва: Просвещение, 1981. 191 с.
	Стулова Г. П. Развитие детского голоса в процессе

	обучения пению. Москва: Прометей, 1992. 270 с.
	Стулова Г. П. Теория и практика работы с детским хором: учеб. пособие для студ. пед. высш. учеб. заведений. Москва: Владос, 2002. 176 с.
	Стулова Г. П. Аккустико-физиологические основы вокальной работы с детским хором. Москва: Классик-стиль, 2005. 150 с.
Учбові посібники, підручники	Дмитревский Г. А. Хороведение и управление хором. Элементарный курс: учеб. Пособие. 3-е изд., испр. – Санкт-Петербург: Лань; Санкт-Петербург: Планета музыки, 2007. 112 с.
	Макеева Ж. Р. Очерки по истории и теории хорового искусства: учеб. пособие / ред. Л. Л. Равикович. Красноярск: Красноярская государственная академия музыки и театра, 2006. 132 с.
	Осеннева М. С., Безбородова Л. А. Методика музыкального воспитания младших школьников: учеб. пособ. Москва: Академия, 2001. 368 с.
	Полтавцев И. Светозаров М. Работа в хоре. <i>Курс чтения хоровых партитур: ч.1</i> / ред. Д. Локшина. Москва: Государственное музыкальное издательство, 1964. 303с.
	Стулова Г. П. Хоровое пение. Методика работы с детским хором: учебное пособие. Санкт-Петербург: Лань, Санкт-Петербург: Планета музыки, 2014. 176 с.
	Чесноков П. Г. Хор и управление им: учебное пособие. 4-е изд., стер. Санкт-Петербург: Лань, Санкт-Петербург: Планета музыки, 2015. 199 с.
	Двойнос Л. И. Методика работы с хором : учебное пособие Кемерово :КемГУКИ, 2012. 106 с.: веб-сайт.
Електронний ресурс	Двойнос Л. И. Методика работы с хором : учебное пособие Кемерово :КемГУКИ, 2012. 106 с.: веб-сайт.

	URL: //biblioclub.ru/index.php?page=book&id=227694
--	--

Репертуарний план

Українська хорова музика без супроводу

1. М. Леонтович обр. укр. нар. пісень «Пряля», «Козака несуть», «Ой, за гори кам'яної», «Зашуміла ліщинонька», «Чорнушко-душко», «Що то за предиво», «Нова радість стала», «Щедрик», «Дударик», «Мала мати одну дочку», частини з літургії: «Отче наш», «У царстві Твоїм»;
2. Д. Бортнянський – хорові концерти «Да, воскресне Бог», «Прийдіть, поклонітесь», «Господи, силою Твоєю»;
3. А. Ведель «Херувимська», «В молитвах неуспающую Богородицу»;
4. М. Березовський – хоровий концерт «Не отвержи мене», «Херувимська»;
5. М. Дилецький – «Милість миру», «Світе тихий», «Воскресенський канон», «Иже образу Твоему»;
6. М. Лисенко - хор. концерт «Камо поїду от лица Твоего, Господи», «Молитва», «2-ий вінок веснянок», «Колядки і щедрівки», «Купальська справа»;
7. К. Стеценко – частини з «Літургія св. Іоана Златоуста»;
8. О. Кошиць – «Ой, ходять сон» обр. укр. нар. пісні, «Літургія св. Іоана Златоуста»;
9. П. Козицький – «Ой у полі, полі» обр. укр. нар. пісні, «Милість спокою»;
10. Б. Лятошинський – «Широке поле» та «Осінь» на сл. М. Рильського, «Пори року» на сл. О. Пушкіна, «Ой, у полі три криниченьки», «Коло млина, коло броду» обр. укр. нар. пісень;
11. М. Скорик – «Боже мій» псалом №53, «Шуміла ліщина» обр. укр. нар. пісні;
12. Є. Станкович – «Господи, Владико наш»; «Заключні купала» з фолк-опери «Цвіт папороті», «Танок», «За Кубань іду», «Бог Предвічний», «Щедрик»;

- 13.Ю. Іщенко - «Подільська щедрівка», Псалом № 143 «Господи, вислухай молитву мою», Псалом № 136 «Дякуйте Господу — добрий бо Він», «Отче наш»;
- 14.І. Шамо – Хоровий цикл «Пори року» сл. І.Франка, частини з фольк-опери «Ятранські Ігри» («Маринонька», «Ой, Ятране», «Купальська», «Троїсті музики»);
- 15.Л. Дичко – частини з Літургії («Отче наш», «Благослови душе моя, Господа», «Слава Отцю і Сину і Святому Духові»), «Лісові далі», «Сонячний струм»;
- 16.Г. Гаврилець – «Боже мій» псалом №22, «Ой в полі ,полі», «Ой, у місті Віфлеємі» обр. укр. нар. колядок;
- 17.М.Шух – «Тиха молитва» , «Закличка весни»;
- 18.В. Зубицький - фольк-концерт «Гори мої» 1, 2 та 6 частини, «Праведная душе»;
- 19.І. Алексійчук – Хоровий цикл «Царевчева ліра», «Свят, Господь Саваоф»;
- 20.Т. Яшвілі – «Ангеле Христов», частини з Літургії;

Зарубіжна хорова музика без супроводу

1. Й.С. Бах - хорал з мотету №6 «Jesu meine Freude», хорал «Aus meines Herzens Grunde»;
2. В. Моцарт - «Ave verum corpus», «Abendruhe»;
3. Монтеверди К. – частини з Меси для мішаного хору a cappella;
4. Палестрина Дж. – частини з Меси папи Марчелло;
5. А.Лотті – «Miserere», «Crucifixus»;
6. Ф.Анеріо – «Christus factus est»;
7. Ф. Пуленк – «Різдвяні мотети»;
8. О. Мессіан - мотет «O sacrum convivium!»;
9. А.Шнітке – три духовні твори;

10. П. Чесноков - хоровий концерт «Во дни брани», частини з Літургії, частини з «Всеночного бденія»;
11. П. Чайковський – частини з «Літургії»;
12. С. Рахманінов – частини з «Всенощного бденія»;
13. Д. Шостакович – «Десять поэм на слова революционных поэтов»;
14. С. Танєєв - «Венеція в ночі» сл. Фета, «Альпи» та «Схід сонця» сл. Тютчева;
15. О. Даргомижський – хоровий цикл «Петербургские серенады»;
16. Ю. Фалік – хоровий цикл «Осінні пейзажі», «Літургійні піснеспіви».
17. Р. Твардовський-«Алилуя»;
18. Й. Свидер - «Алилуя»;
19. Е. Езенвальдс - «O solutaris hostia»;
20. А. Брукнер- «Ave Maria».

Хорові твори із супроводом

1. Й. С. Бах «Магніфікат» №№11,13; Меса Сі мінор №№2,15 та16;
2. Й. Гайдн «Нельсон меса» №1;
3. В. А. Моцарт – частини з меси До мажор;
4. Ф. Шуберт – Меса соль мажор №№1 та 2;
5. Г. Форе Меса № 5 «Agnus Dei»;
6. С. Франк «Псалом»;
7. А. Вівальді «Gloria» №7 «Domine fili»;
8. Ф. Пуленк «Глорія» 1 та 2 частини;
9. Л. Уебер – частини з «Реквієму»;
10. Дж. Раттер – частини з «Реквієму»;
11. К. Орф – частини з кантати «Карміна Бурана»;
12. Берліоз Г.- Te Deum №1 (Himn);
13. Гуно Ш. - частини з меси №1, №2 та №5, «Ave verum», «Ave Maria»;
14. Керубіні Л.- Requiem (d-moll) №1 «Introitus und Kyrie»;
15. Дж. Россіні – «Урочиста меса» №№1 та 2;

16. Дж. Пуччіні – частини з «MESSA DI GLORIA»;
17. Дж. Верді – частини з «Реквієм»;
18. А. Брукнер – частини з меси мі мінор;
19. М. Лисенко – частини з кантати «Радуйся ниво неполитая»;
20. Л. Ревуцький - «Ой чого ти почорніло»;
21. Майборода Г. - хори з 4-ї картини опери «Ярослав Мудрий»;
22. Гулак-Артемівський С. - «Блаженний день» – арія Андрія з хором із опери «Запорожець за Дунаєм»;
23. Вахнянин А. - «Хоровод» з опери «Купало»;
24. Сокальський Д. - Заключний хор з 2 дії опери «Облога Дубно»;